

Što se dogodilo 10. travnja 1941.

Proglašenje NDH - ODGOVOR NA UŽASNI TEROR

Nakon 23 godine surovoga velikosrpskoga apsolutizma, ogorčenju hrvatskoga naroda došao je kraj, što su svi znali. Revolt Hrvata bio je neizbježiv, a njemački napad samo je bio detonator. Dana 10. travnja 1941., pukovnik Slavko Kvaternik, u ime Ante Pavelića, obznanio proglašenje hrvatske neovisnosti. Vlatko Maček pozvao je hrvatski narod da prizna autoritet nove vlasti i da lojalno surađuje s njom. Nacionalna nezavisnost bila je prihvaćena od svih

Piše: **CHRISTOPHE DOLBEAU**

Godina 2011. označava 70. godišnjicu rođenja Nezavisne Države Hrvatske – važne epizode u povijesti Hrvatske u 20. stoljeću, ali također i događaj koji još stvara žestoke kontroverze. Je li 10. travnja 1941. godine bila samo povijesna slučajnost, ili je to pak bila logična, ali i neizbježiva etapa u nacionalnom bitku, ili pak samo mala nezgoda koju su namjestili Hitler i Mussolini u korist svojih interesa? Ta izuzetno delikatna prepirka, s obzirom na ljute polemike potaknute činjenicama i ponašanjem Hrvata tijekom Drugoga svjetskoga rata, još nije okončana, te stoga, kao stari prijatelj Hrvatske, molim za ispriku za ovaj naš skromni prilog.

10. TRAVNJA 1941.

Bilo je 16 sati i deset minuta, 10. travnja 1941., i to četiri dana nakon početka njemačke ofenzive protiv Jugoslavije, kada je stari pukovnik **Slavko Kvaternik**, u ime **Ante Pavelića**, obznanio na valovima Radio Zagreba proglašenje hrvatske neovisnosti. Nekoliko minuta kasnije, Radio prenosi poruku **Vlatka Mačeka** u kojoj on poziva hrvatski narod da prizna autoritet nove vlasti i da lojalno surađuje s njom. Od toga trenutka grad se nalazi pod kontrolom naoružanih članova Hrvatske seljačke stranke, ustaških aktivista, kao i dragovoljaca iz različitih domoljubnih udruga poput, na primjer, *Uzdаницe*. 'Nezavisni' očevidac tih događaja, američki konzul **John James Meily**, piše: 'U srijedu, devetoga travnja šire se glasine da je cijela Građanska zaštita Hrvatske

travanjska revolucija

R JUGOSLAVIJE NAD HRVATIMA!

*Svečani mimohod prvog naraštaja dočasnika ustaške vojnice pred Antom Pavelićem 10. travnja 1942.
(Iz osobne pismohrane mr. iur. Darka Sagraka, Copyright Sagrak, Zagreb Stančićeva 5)*

seljačke stranke prešla na stranu frankovaca. Srpski oficiri koji su još nazočni u Zagrebu i pogotovo viceban, spremaju se napustiti grad. Sljedećega dana, 10. travnja, Građanska zaštita i Seljačka zaštita otvoreno se izjašnjavaju da su skloni frankovcima. Oko 10 sati ujutro viceban prima jednoga on naših službenika vičući: 'Užas, potpuni užas!' U podne, šef kabineta bana informira nas kako je gotovo s Jugoslavijom, kako će za nekoliko sati njemačke trupe ući u grad te će Hrvatska proglasiti svoju nezavisnost i da će se Hrvatska seljačka stranka nagoditi s frankovcima. Samo nekoliko minuta prije ulaska prvih njemačkih vojnika u Zagreb, general Kvaternik, šef frankovaca, proglašava na radiju, u ime poglavnik Ante Pavelića, Nezavisnu Državu Hrvatsku (...). Oko 16 sati tisuće građana s oduševljenjem pozdravljaju mehanizirane njemačke jedinice. U isto vrijeme mala skupina koju organiziraju frankovci, ili ustaše, kako oni sebe nazivaju, a na čijem je čelu ustaški major **Čudina**, studenti frankovci, kao i Građanska zaštita, zauzimaju javne zgrade, kolodvor, radio-stanicu, a da pritom ne nailaze na otpor. Evo, na taj se način Hrvatska odcijepila bez prolijevanje krvi (samo je jedan policajac ubijen) od jugoslavenske države.⁽²⁾ Proglašenje nezavisnosti nimalo ne ukazuje na neku njemačku inicijativu ili manevar. Toga dana, 10. travnja, protagonisti su Hrvati, budući da Wehrmacht još nije stigao. Na licu mjesta bio je samo **dr. Edmund Veessenmayer** (1904.-1977.), zastupnik vlasti Trećega Reicha. Revolucija, koja je započeta, nije se mogla zbiti bez opće podrške. U tim trenucima, ustaše nisu mogle mobilizirati, čak niti pod najboljim okolnostima, više od 4 do 5 tisuća svojih naoružanih i aktivista pod zakletvom, a što bi pak bilo nedovoljno u slučaju jugoslavenskoga otpora. U biti, pukovnik Kvaternik zna da može računati na Građansku zaštitu i na Seljačku zaštitu čije se vođe **Zvonko Kovačević**, **Đuka Kemfelja**, **Milan Pribanić**, a koje imaju 142. 000 dobro uvježbanih ljudi. Uz tu snagu, koja je političkoga karaktera, treba dodati i osoblje policije i žandarmerije, a

čiji su komandanti **Josip Vragović** i general **Tartalja** prihvatili da zajamče prevrat. Pa nisu valjda svi ti ljudi bili plaćenici Wilhelmstrasse! (adresa vlade i ministarstva vanjskih poslova Trećeg Reicha, u Berlinu, o.a.). Takvo zajedništvo različitih snaga bilo je moguće samo radi toga što su čelnici Hrvatske seljačke stranke, V. Maček i A. Košutić, dopustili⁽³⁾ ili dali do znanja, da je cilj, tj. nacionalna nezavisnost, prihvaćen od svih.

OPĆA POBUNA

Narodnjački temelji i spontani karakter hrvatske bune nailazi na svoju potvrdu u brojnim lokalnim bunama⁽⁴⁾ koje prethode ili slijede događajima u Zagrebu. Na primjer, 3. travnja, kapetan avijacije, **Vladimir Kren**, dezertira i leti za Graz, kako bi uvjerio Nijemce da ne bombardiraju hrvatske gradove. Tri dana kasnije, pukovnik **Zdenko Gorjup** i ostali hrvatski piloti dižu bunu na aerodromu u Makedoniji. Dana 7. travnja hrvatski patrioti zauzimaju Čakovec u kojem apotekar **Teodor Košak** proglašava nezavisnost Hrvatske. Istog dana vojnici se bune u Đakovu, a nakon toga i u Velikom Grđevcu i Bjelovaru, kada nacionalisti (**dr. Julije Makanec**, zastupnik **Franjo Hegedšy** i narednik **Ivan Čvek**) preuzimaju vlast.⁽⁵⁾ Dolazi do sukoba između hrvatskih i srpskih vojnika u Đakovu, ali i u Vagnju, kada je ubijen hrvatski časnik **Milan Luetić**.

Desetoga travnja, kapetan **Želimir Milić** i posada jednoga torpednoga čamca bune se u Šibeniku, a u isto vrijeme grad preuzima u svoje ruke **dr. Ante Nikšić**. U Crikvenici major **Petar Milutin Kvaternik** diže bunu protiv srpskoga komandanta garnizona (što ga stoji života), a u Splitu, kapetan **Righi** i potporučnik **Josip Bojić** tjeraju ostatke jugoslavenskih vlasti. Ustanak se čak širi u Bosnu i Hercegovinu. U Doboju se domoljubi bore protiv dvadesetak jugoslavenskih oklopnih vozila. U Mostaru građanstvo se buni pod vodstvom **Stjepana Barbarića** i **Ahmeda Hadžića**, a u Livnu **fra Srećko Perić** preuzima vodstvo ustanka. Tvrditi, kao što se to već dugo čini, da su svi ti

Protivnici hrvatske nacionalne slobode uporno tvrde da je NDH bila umjetna tvorevina Sila osovine i da je 10. travnja bio samo prostački puč bez ikakvih širih narodnih korijena. No proglašenje neovisnosti bilo je prihvaćeno od većine građana i uživalo je aktivnu potporu brojnih ljudi koji nisu mogli pripadati njemačkim i talijanskim tajnim službama

Poglavnik NDH govori na proslavi 15. obljetnice hrvatske Ustaškog pokreta u Zagrebu (Iz osobne pismohrane mr. iur. Darka Sagraka, Copyright Sagrak, Zagreb Stančićeva 5)

mogli pripadati njemačkim i talijanskim tajnim službama. Između ostaloga, možda je potrebno spomenuti da stvaranje države Hrvatske nije ulazilo u planove Sila osovine. U jednoj završnoj studiji, koja je i objavljena ima tome više od četvrt stoljeća ⁽⁷⁾ profesor **Katalinić** piše kako se Treći Reich uvijek deklarirao sklonim očuvanju Jugoslavije. Niti specijalni njemački izaslanik **Viktor von Heeren** (koji je dobio Orden svetoga Save 1937. godine), niti glavni tajnik vanjskih poslova **Ernst von Weizsäcker**, nisu skrivali želju da sačuvaju Kraljevinu Jugoslaviju. U trenutku izbijanja rata (koji je poglavito izbio zbog britanskih makinacija u Beogradu, a čiji je glavni cilj bio kontrola Grčke), čak je i sam **Hitler** razmatrao kako staviti Hrvatsku pod mađarsko skrbništvo (6. travnja 1941), da bi nakon toga razmotrio kako predati Dalmaciju, Bosnu i Hercegovinu Talijanima, a da bi, zatim, (u svojim provizornim *Instrukcijama* od 12. travnja 1941.) dao do znanja da se Njemačka ne će miješati u unutarnje poslove Hrvatske.

nemiri imali za svoj početak mračne zavjere skovane u inozemstvu, u najmanju je ruku površan i nepošten sud. Kao što kasnije piše **dr. Georges Desbons**: 'Bilo je prirodno da 1941. Hrvati odbiju da se tuku u ime Jugoslavije, koja je postala srpska tvorevina na očitu korist Srbijanaca (...) Bilo je logično, nakon sloma jugoslavenskih vojnih snaga, da Hrvati zgrabe jedinstvenu priliku i da proglase svoju nezavisnost. Ta logika se slagala s nacionalnim imperativom.'

⁽⁶⁾ Mnogo protivnika hrvatske nacionalne slobode uporno tvrde kako je Nezavisna Država Hrvatska bila umjetna tvorevina Sila osovine i kako je 10. travanj bio samo prostački puč bez ikakvih širih narodnih korijena. Ne vidjeli smo da je proglašenje neovisnosti bilo prihvaćeno od većine građana i da je uživalo aktivnu potporu brojnih ljudi koji nisu svi

MONARHIJA KAO META KRITIKA

S talijanske, pak, strane fašistički režim nije skrivao svoje apetite prema Dalmaciji, a što se pak tiče hrvatskih interesa, oni su prestali biti zanimljivi nakon stavljanja potpisa **Milana Stojadinovića** (1937.) na unosan sporazum. Pod takvim okolnostima, uvjerljiva je tvrdnja da je Nezavisna Država Hrvatska bila «tvorevina» Sila osovine. Travanjska revolucija izbila je jer je strpljenje hrvatskoga naroda došlo kraju, a ukazala se prilika za slobodu. Pokret je bio spontan, a okupator, budući da se našao pred završnim činom, morao ga je tolerirati.

Protivnici Nezavisne Države Hrvatske prave se da ne znaju ono što je ogorčavalo Hrvate 1941. g. Ako bi se njima vje-

Na velikosrpski teror svijet su alarmirali Robert Shumann, Albert Einstein, Heinrich Mann, Andre Gide, Roger Nash Baldwin, Theodore Dreiser, John Dos Passos, Upton Sinclair i Erskine Caldwell i mnogi drugi intelektualci, znanstvenici, političari i novinari u svijetu

rovalo, ništa, dakle, nije ukazivalo da Hrvati žele izaći iz Jugoslavije, a što po njima dokazuje da je 10. travnja bila samo izlika za Nijemce i Pavelićevu državu, za nametanje jedne prijevare. Bez dvojbe, ovdje je riječ o golemom lice-mjerstvu, budući da su jugoslavenski problemi bili poznati svima, upravo kao i hrvatski zahtjevi. Na primjer, u Francuskoj, tinta Sporazuma iz Saint-Germaina jedva da se osušila, a već su novinari poput **Charlesa Riveta** iz *Le Temps*, počeli kritizirati agresivno velikosrpstvo čelnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. U to vrijeme, dakako, takva vrsta kritike imala je slab odjek. Premda je kralj **Aleksandar** žustro odbacio svoju zakletvu da će služiti demokraciji, i nadalje su zapadne vlade govorile u njegovu korist i o njegovoj velikodušnosti.

Visoka administracija bila vrlo je prosrpski orijentirana. 1920. g., piše **Paul Garde**, ambasador **Jacques de Fontenay** zabrinut je glede predstojećega izlaska iz zatvora **Stjepana Radića**, upravo kao i njegov kolega **Emile-Laurent Dard**, koji jednostavno traži da « diktatura i dalje potraje »⁽⁹⁾. No malo pomalo, pod utjecajem memoranduma hrvatske emigracije i informacijske kampanje Hrvatske seljačke stranke, slika Kraljevine osjetno tamni. 1928. godine dolazi do atentata u samoj Skupštini na **Stjepana Radića**, **Pavla Radića** i **Đuru Basarićeka**, a tada maske počinju padati. Atentat u Skupštini pokazuje cijelome svijetu antagonizam između Srba i Hrvata. Tragična smrt **Stjepana Radića**, piše *The Economist* (18. kolovoza, 1928.) «stavlja od sada Hrvate i Srbe u dvije nepomirljive i neprijateljske strane». Umjesto da urazumi režim, ta tragedija, nekoliko mjeseci kasnije, vodi do službenoga proglašenja diktature, što još više pali emocije. Otada su brojni ljudi javno uznemireni s otvorenim totalitarnim skretanjem Kraljevine Jugoslavije. Glavni hrvatski politički čelnici, – **Vlatko Maček**, **Ante Trumbić**, **Juraj Krnjević**, **Ljudevit Kežman**, **August Košutić** i **Ante Pavelić** – poduzimaju brojne korake u europskim gradovima u kojima odsad njihove žalbe nailaze na više sluha.

Šokiran željeznim okovima koje kralj stavlja na svoju zem-

lju⁽¹⁰⁾ međunarodni tisak više ne skriva svoje rezerve. Kritike dolaze od poznatih pera i njezinih starih prijatelja kao što su **R.W. Seton-Watson** i **Wickham Steed**. 'Ako Jugoslavija definitivno nastavi ići prema vojnoj autokraciji, 'piše ovaj prvi', tada će izgubiti pomoć zapadnih sila, budući da će te potonje smatrati kako nije sukladno općim interesima braniti despotsku vladu u Istočnoj Europi'. 'Metode tortura koje koristi jugoslavenska policija', protestira ovaj drugi, 'podsjećaju na najgore trenutke turske tiranije'»⁽¹¹⁾

16. siječnja 1931. red je i na **John Guntheru**, europskome dopisniku *Chicago Daily Newsa* da uputi kritiku glede gospodarske pljačke kojoj je izvrgnuta Hrvatska od strane režima, ali isto tako i da osudi diskriminaciju kojoj su izloženi Hrvati u vojsci i javnoj službi, i da pritom spomene divljačke metode kraljevske policije⁽¹²⁾. 1931. g. ubijen je od udaraca režimskih plaćenika hrvatski znanstvenik **Millan Šufly**. Svega tri godine nakon ubojstva **Radića**, taj skandal biva velik. Odmah izaziva ogorčene prosvjede **Alberta Einsteina** i **Heinricha Manna** koji upućuju poziv Međunarodnoj Ligi za ljudska prava. Njihovo pismo, koje izravno optužuje jugoslavensku vlast, objavljeno je 6. svibnja 1931. na naslovnoj stranici *New York Timesa*.

MEĐUNARODNA STIGMA

Tridesetih godina prošloga stoljeća, zapadne vlade, a osobito britanska i francuska vlada, koliko god su se borile rukama i nogama za očuvanje mita o dinamičnoj, jakoj i jedinstvenoj Jugoslaviji, tim mitom više nisu mogle zavarati cijeli svijet. 1932. g. u Velikoj Britaniji, 17 zastupnika potpisuje manifest u kojemu osuđuju diskriminaciju koja pogađa nesrpske narode⁽¹³⁾. U isto vrijeme glasoviti kroničar **Herbert Vivian** zgraža se na stranicama *English Reviewa* nad divljačkom represijom koja caruje u zemlji. Glede nasilja, bivši zastupnik **Ante Pavelić**, sa svoje pak strane, daje oštru sliku u svojoj maloj brošuri⁽¹⁵⁾ koju objavljuje na četirima jezicima (hrvatskome, njemačkome, francuskome i španjolskome) i koju šalje diljem Europe. Zlostavljanja i nasilje koje provodi i naređuje jugoslavenska vlast sve više ju udaljuju od svijeta. U Americi, predsjednik Međunarodnoga ureda za obranu političkih zatvorenika, **Roger Nash Baldwin**, svečano prosvjeduje kod jugoslavenske ambasade (24. studenoga 1933.) protiv tortura kojima su izloženi hrvatski i makedonski zatvorenici. Njegovo pismo potpisuju **Theodore Dreiser**, **John Dos Passos**, **Upton Sinclair** i **Erskine Caldwell**. U Francuskoj, demokratsko-kršćanski zastupnik **Ernest Pezet**, koji je bio vrući

U Varaždinu je 10. travnja održana svečana proslava prve obljetnice ustrojstva NDH. Nazočilo je mnoštvo građana iz Varaždina i stanovnika okolnih mjesta. (Iz osobne pismohrane mr. iur. Darka Sagraka, Copyright Sagrak, Zagreb Stančićeva 5)

zagovornik jugoslavenskoga jedinstva, objavljuje *La Yougoslavie en péril* (Paris, Bloud et Gay, 1933.), u kojoj on daje vrlo ozbiljnu sliku Aleksandrova režima: " 'Jugoslavija', priznaje on, 'samo je varajući naziv kojim se kamuflira u očima stranoga svijeta imperijalna i dominantna politika Velike Srbije.' " (str . 256).

U svojoj knjizi *La dictature du roi Alexandre* (Paris, Bossuet, 1933), bivši srpski ministar **Svetozar Pribičević** dolazi do istih zaključaka. Nakon povratka s informativnoga puta u Jugoslaviju (lipanj 1933.), senatori **Frédéric Eccard**, **Guy de Wendel** i **Marcel Koch** izražavaju zabrinutost negativnim razvojem događaja u Kraljevini ⁽¹⁶⁾, a takvo mišljenje dijeli i **Robert Schuman** koji posjećuje Zagreb u rujnu 1934. godine. Taj katolički zastupnik i budući « Otac Europe » užasnut je nepravdom sudbinom koja je namijenjena Hrvatima. „Nemoguće je“, piše on **Louisu Bathouu** (ministar vanjskih poslova Francuske, o.a.). „da se više niječe ta teška situacija (...) Potreban je povratak ustavnom režimu koji jamči slobodu, federalizam i koji poštuje osobnost svih naroda koji tvore tu državu.“ ⁽¹⁷⁾

Nešto prije Schumanova posjeta, novinar **Henri Pozzi**, također bez uljepšavanja, daje sliku o Jugoslaviji. U svome pamfletu koje nosi naslov *La guerre revient* (Paris, Paul Berger, 1933), on nabraja zločine jugoslavenske diktature i prenosi usput sudbonosne riječi Anta Trumbića : „Ni u kojem slučaju, čak ni u slučaju stranoga rata, hrvatska oporba ne će dati svoju političku podršku, svoju moralnu podršku sadašnjoj vladi Jugoslavije “ (str. 40) 1934. godine unutarjugoslavenski konflikt doseže vrhunac nakon ubojstva kralja Aleksandra u Marseilleu, 9. listopada, koje je počinio jedan Makedonac, a koje su organizirali Hrvati. Atentat ima svjetski odjek, no unutar same Kraljevine malo se toga mijenja. Kao što govore događaji u Sibiru i Brodu ⁽¹⁸⁾, represija ne popušta, a i međunarodni tisak neko vrijeme, ganut ubojstvom kralja, ponovno započinje s oštrom kritikom protiv režima. 'Najgori teror vlada u Jugoslaviji' piše pariški dnevnik *L'Œuvre* (16. lipnja 1935.), te pritom dodaje kako 'ti progoni nespriških naroda, većim dijelom katoličkih, ne samo što zaslužuju osudu, nego zahtijevaju i intervenciju od strane civiliziranih naroda.' ⁽¹⁹⁾

1936. godine srednjovjekovne metode jugoslavenske policije kao i prljavština njezinih zatvora stvaraju ogorčenje kod romanopisca i budućega nobelovca **Andréa Gidea**. Njegov članak objavljen je 7. veljače na stranicama *Vendredi*, tjednika Nacionalne fronte, i to nekoliko tjedana prije smrti nacionalista **Stjepana Javora** u Srijemskoj Mitrovici. Slijede godine koje prethode neposredno Drugome svjetskome ratu i koje su također pune velikih napetosti: na jednome mjestu žandari

Poglavnik NDH dr. Ante Pavelić primio izaslanstvo Hrvatskog radničkog pokreta u Banskim dvorima 1943. (Iz osobne pismohrane mr. iur. Darka Sagraka, Copyright Sagrak, Zagreb Stančićeva 5)

ubijaju bez ikakva povoda sedmero mladih ljudi (9. svibnja 1937 u Senju), a na drugom pak mjestu manipulira se rezultatima glasovanja, ili se samovoljno ukidaju oporbene novine. Hrvatsko-srpski jaz uistinu je nepremostiv te 15. siječnja 1939. godine hrvatski zastupnici prijete da će pozvati narod da uzme oružje u svoje ruke ako se i dalje bude ustrajalo na nijekanju njegova prava na samoodređenje.

DEMOKRATSKA REVOLUCIJA

Nakon čitanja toga kratkoga podsjetnika postat će jasno da nije nimalo pošteno, kao što smo to već prije rekli, tvrditi da je hrvatska pobuna 1941. godine bila plod neke hitlerovsko – fašističke makinacije. U biti, nakon 23 godine apsolutizma, ogorčenje hrvatskoga naroda došlo je kraju, što su svi znali. Revolt Hrvata bio je neizbježiv, a njemački napad samo je bio detonator. Budući da se čuvar 'tamnice naroda' našao u neprilikama, idealna je bila prilika za domoljube da priliku iskoriste. Uvod u Deklaraciju o neovisnosti Amerike, od 4. srpnja 1776. govori da svi ljudi imaju stanovita neotuđiva prava, kao što su život, sloboda i sreća. 'A da bi osigurala ta prava, vlast', nadalje govori tekst, 'postavljaju ljudi čija pravednost izvire iz pristanka ljudi kojima se vlada. I kad god neki oblik vlasti postane destruktivan prema tim ciljevima, narod ima pravo izmijeniti vlast ili ju ukinuti'. U Francuskoj, Deklaracija o pravima čovjeka i građana od 24. lipnja 1793., navodi u članku XXXV., da 'kad vlast krši prava naroda, ustanak je za narod i za svaki njegov dio jedan od najsvetijih prava i jedna od neizbježivih zadaća'. 1941. godine Hrvati su samo primijenili ta stara načela te je u tom smislu travanjska revolucija bila demokratska.

(Preveo: dr. Tomislav Sunić)

C. Dolbeau francuski je književnik, autor nekoliko knjiga i suradnik *Ecrits de Paris* i *Rivarol*. Nedavno mu je izašla knjiga, *La guerre d'Espagne* (2010)

(1) Zanimljivo da u svom izvješću za Berlin, Dr Veessenmayer spominje intervenciju pukovnika Kvaternika u 17sati i 45 minuta. – cf. J. Tomasevich, *War and Revolution in Yugoslavia, 1941-1945*, Stanford, Stanford University Press, 2001, str. 54.

(2) Vidi I. Omrčanin, *The Pro Allied Putsch in Croatia in 1944 and the Massacre of Croatians by Tito Communists in 1945*, Philadelphia, Dorrance and Co, 1975, str. 103-107.

(3) Unutar HSS, zastupnici Janko Tortić et Marko Lamešić su osnovali jednu tajnu organizaciju pod imenom *Organizacija za oslobođenje i borbu (OZOIB)*.

(4) Cf. I. J. de Mihalovich-Korvin, *Istina o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, Buenos Aires, Croacia y los Croatas, 1991, str.12-13.

(5) Z. Dizdar, 'Bjelovarski ustanak od 7. do 10. Travnja 1941', *Časopis za suvremenu povijest*, N°3 (2007), 581-609.

(6) G. Desbons, 'Rapport France-Croatie', *Balkania*, vol. I, N°1 (siječanj1967), str.24.

(7) K. Katalinić, 'Proclamación de la independencia croata a la luz de los documentos internacionales', *Studia Croatica*, vol. 2, N°105 (travanj- lipanj 1987), 102-130.

(8) F. Grumel-Jacquignon, *La Yougoslavie dans la stratégie française de l'entre-deux-guerres, aux origines du mythe serbe en France*, Berne, Peter Lang, 1999.

(9) Cf. P. Garde, 'La France et les Balkans au XX° siècle', *Contrepoints* (16.11.2000).

(10) Christian Axboe Nielsen, 'Policing Yugoslavism : Surveillance, Denunciations, and Ideology during King Alexandar's Dictatorship, 1929-1934', *East European Politics and Societies*, vol. 23, N°1 (February 2009).

(11) Cf. S. Hefer, *Croatian Struggle for Freedom and Statehood*, Buenos Aires, Croatian Liberation Movement, 1979, str. 77.

(12) Ibid, str. 78-80.

(13) M. Gjidara, 'Cadres juridiques et règles applicables aux problèmes européens de minorités', *Annuaire Français de Droit International*, 1991, vol. 37, str. 356.

(14) Cf. S. Hefer, op. cité, str. 60-61.

(15) Vidi *Ekonomska obnova podunavskih zemalja. Razoružanje Beograd i Hrvatska*, Beč, Grič, 1932 (izdanje Domovina, Madrid 1999).

(16) Cf. Gergely Fejérdy, 'Les visites de Robert Schuman dans le bassin du Danube', in *Robert Schuman et les pères de l'Europe* (S. Schirmann), Bruxelles, Peter Lang, 2008, str. 77.

(17) Ibid, p. 80. Isto M. Grmek, M. Gjidara, N. Šimac, *Le nettoyage ethnique*, Paris, Fayard, 1993, str. 146-149.

(18) 19. veljače 1935 jugoslavenska žandarmerija je ubila 8 hrvatskih seljaka u Sibirju, a dan nakon toga, 20 veljače 1935, šestero u Brodu.

(19) Cf. M. Gjidara, op. cit, str. 356.